Stockholm den 7 januari 2016

R-2015/1883

Till Justitiedepartementet

Ju2015/06504/L2

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 2 oktober 2015 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkande Fakturabedrägerier (SOU 2015:77).

Sammanfattning

Sveriges advokatsamfund delar den allmänna inriktningen att de åtgärder som föreslås ska vara ändamålsenliga och proportionella i förhållande till problemens omfattning och karaktär. I direktiven betonas särskilt att utredningen inte ska föreslå åtgärder som riskerar att få mer generella konsekvenser.

I betänkandet behandlas ett stort antal frågor och rättsområden. Utredningen har emellertid endast funnit skäl att föreslå lagändringar på ett par områden. Den utredningen som presenterats ger inte heller stöd för annan slutsats än att behovet av lagändringar är begränsat. Förslagen till ändring i rättegångsbalken är dock långtgående i förhållande till problemens omfattning och karaktär samtidigt som rekvisiten i de föreslagna bestämmelserna är så vaga och vida att de föreslagna bestämmelserna inte bör införas. Advokatsamfundet avstyrker förslagen till ändringar i rättegångsbalken.

Utredningen har även föreslagit en mindre ändring i förordningen (2014:110) om en upplysningstjänst för konsumenter. Advokatsamfundet har ingen erinran mot den föreslagna ändringen, som innebär att kretsen av informationsansvariga myndigheter utvidgas till att även omfatta Bolagsverket, Datainspektionen, Polismyndigheten och Skatteverket.

Förslag till ändring i 18 kap. rättegångsbalken (RB)

Utredningen föreslår att det bör införas en regel i 18 kap. 7 § RB om full ersättningsskyldighet för näringsidkare, som inlett rättegång trots att denne insett eller bort inse att käromålet var ogrundat. Utredningen föreslår även att det bör införas en regel 18 kap. 8 a § RB om att ersättningsskyldighet för rättegångskostnaderna ska kunna åläggas även ställföreträdare, ombud och biträde om de insett eller bort inse att käromålet var ogrundat.

Tappande parts ersättningsskyldighet för motpartens rättegångskostander är begränsad i förenklade tvistemål. Skälen att begränsa kostnaderna för processer avseende mindre belopp är starka. Ett viktigt skäl är att rättsordningen ska erbjuda en reell möjlighet till rättslig prövning av tvister om mindre belopp. Utan begränsningsregler riskerar den som inleder en process och förlorar att betala för rättegångskostnader (motpartens och de egna), som inte står i proportion till det begränsade tvisteföremålet. Utan förutsägbarhet och begränsning vad gäller kostnaderna är det i praktiken inte motiverat att processa om mindre belopp (såvida inte ett avgörande är av principiell betydelse). Genom att kostnader inte ersätts fullt ut i förenklade tvistemål blir parternas ”vapen” mer jämbördiga, samtidigt som det från ekonomisk synpunkt föreligger ett incitament för båda parter att bidra till en enkel och snabb hantering av tvisten.

Eftersom skälen för att begränsa kostnaderna är starka är undantagen enligt gällande rätt få och de tillämpas därtill restriktivt i praxis. De nuvarande bestämmelser, som kan utgöra grund för full ersättningsskyldighet i förenklade tvistemål, tar dessutom sikte på andra situationer än att part har inlett rättegången mot bättre vetande. De bedömningar som enligt nuvarande bestämmelser ska göras är dessutom av en helt annan karaktär och omfattning.

Mot bland annat denna bakgrund krävs det tungt vägande skäl för att utvidga ersättningsskyldigheten i samband med förenklade tvistemål. Enligt utredningen är skälen för den föreslagna regeln om full ersättningsskyldighet att *”avskräcka dem som missbrukar rättegången för att driva oriktiga krav. Regeln är också av principiell betydelse. Trots att den kan förväntas bli tillämpad endast i undantagsfall”*. Vidare att *”En rättegångssanktion kan motverka att ställföreträdare, ombud och biträden lånar sig till tveksamma uppdrag”*.

Enligt Advokatsamfundet är varken de problem som redovisats i utredningen eller de angivna skälen sådana att de kan motivera de långtgående förändringar i RB, som föreslås.

De föreslagna reglerna är av principiell betydelse, men inte främst på det sätt som utredningen redovisat. Ett eventuellt införande av de föreslagna reglerna, som är både vida och vaga, skulle generellt minska förutsebarheten i samband med förenklade tvistemål. Utgångpunkten för de förenklade tvistemålen är att processformen ska vara så enkel att en part ska kunna företräda sig själv. En småföretagare ska t.ex. kunna driva ett krav på

betalning utan att behöva anlita ett professionellt ombud eller biträde. Rekvisitet ”ogrundat” är vagt och har en vid innebörd. Varje talan som inte vinner framgång, exempelvis på grund av avsaknad av relevanta och tillräckliga bevis, är ogrundad i meningen att det saknas grund för talan. Rekvisitet ogrundat innebär därmed en inskränkning av möjligheten till rättslig prövning, samtidigt som rättens bevisupptagning och bedömning föregrips/övervältras på käranden. Det ankommer nämligen på käranden att innan en process inleds ta ställning till om talan skulle kunna bedömas som ogrundad. Själva utgångspunkten för en tvist är att det finns olika uppfattningar om huruvida käromålet är grundat eller inte varför parterna, som förutsätts kunna agera helt utan ombud eller biträde, behöver rättens hjälp att pröva detta. Förslaget medför att förutsättningarna för att rättsligt kunna pröva tvister om mindre belopp generellt skulle försämras, på ett sätt som inte är godtagbart.

Förslaget att även ställföreträdare, ombud och biträden ska kunna åläggas ersättnings-skyldighet, om de insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat är långtgående. Bestämmelsen innebär i praktiken en utvidgad undersökningsplikt för den som åtar sig ett sådant uppdrag. Den som inte fullgjort sin undersökningsplikt riskerar att bli ersättningsskyldig i en omfattning, som inte står i proportion till den begränsade ersättning som gäller vid förenklade tvistemål. Relativt omfattande kontroller måste rimligen göras beträffande de underlag och uppgifter, som uppdragsgivaren lämnar till ombudet eller biträdet. Kostnaden för att låta ombudet eller biträdet försöka lindra felaktigheter blir dessutom högre än om uppdragsgivaren, som vanligen känner de bakomliggande förhållandena bäst, bär ansvaret för att lindra sådana felaktigheter. Konsekvensen blir att kostnaderna för att anlita ställföreträdare, ombud, eller biträde generellt kommer att öka i samband med förenklade tvistemål. Samtidigt kan färre förväntas ta sig an sådana uppdrag, då risken att bli ersättningsskyldig inte står i proportion till den ersättning som gäller vid förenklade tvistemål. Regleringen innebär därmed att det generellt kommer att blir dyrare och svårare att få tillgång till ett ombud eller biträde i samband med förenklade tvistemål. Förutsättningarna för att anlita ombud eller biträde vid tvister om mindre belopp skulle generellt försämras, på ett sätt som inte är godtagbart.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg